

Posudek oponenta bakalářské práce

Lucie Barešová, *Zahradnický rok: etnografický výzkum komunitní zahrady LIBÓZA*, Praha 2023, FHS UK, vedoucí práce: Mgr. Hedvika Novotná, Ph. D., 54 stran.

Lucie Barešová si pro svou bakalářskou práci vybrala v poslední době oblíbenou doménu komunitního zahradničení, tedy tématu, které vybízí ke zkoumání mnoha zajímavých sociálně-ekologických aspektů městského života. Kvalitativně zaměřená práce se opírá o zúčastněné pozorování a nestrukturované i polo-strukturované rozhovory s uživateli*kami zahrady LIBÓZA v pražské Liboci i úředníky městské části a další sekundární zdroje (sociální sítě, normativní dokumenty a vyhlášky). Prostřednictvím této strategie se autorka snaží zodpovědět otázku: jak se skrze praxe a konceptualizace uživatelů*ek „komunitní zahrada utváří, jak jednotliví aktéři*rky zachází s veřejným prostorem, jak s tématem pracuje politická a úřednická scéna“ (str. 8). V tomto kontextu má práce potenciál prohloubit dosavadní poznání o podobách městského zahradničení i povaze společenského života, který se váže s podobnými veřejnoprostorovými praxemi.

Z formálního hlediska jde o práci průměrnou. Odkazování na literaturu je činěno v souladu s citačním územím a text je jasně strukturován, jeho čtivost však narušuje nedostatek jazykové redakce (např. str. 9. poslední dvě souvětí) i nadměrné opakování některých skutečností: jak komunitní zahrada vznikla a jak probíhala soutěž Nápad pro šestku (str. 8, 28, 44, 45, 48), proč je zahrada projevem práva na město, které se podle Harveyho stalo zbožím v rukou bohatých (str. 12, 13, 48)

Metodologická stránka předkládané práce je rovněž průměrná. Přístupy i strategie jsou zvoleny adekvátně. Lucie nastiňuje základní kontury metodologických i etických rozpaků, se kterými se musela vypořádat. Jejich diskuse je ale příliš stručná. Inspirace autoetnografií je odbyta jednou citací z učebnice (Heřmanský 2019, srov. Ellis 2005. Holman- Jones 2008). Nedostatky lze nalézt i v rovině etiky výzkumu: například rozhodnutí neanonymizovat zahradu ani její zakladatelky, natož pak uvádět některé neformální skutečnosti spojené s jejím provozem, by si jistě zasloužilo větší pozornost.

Teoretické ukotvení práce se pohybuje v oblasti antropologie prostoru a konceptu práva na město. Toto prizma je jistě adekvátní, bohužel však není pojednáno na základě dostatečného rozboru zvolených konceptů i citovaných titulů. Lefebvrova prostorová triáda je osvětlena velmi stručně, což zakládá příčinu pro mnohé problémy spojené logikou i srozumitelností textu v empirické části. Jednotlivé složky propojené triády – reprezentace prostoru (myšlený, navrhovaný prostor, v originále: *espace concu*), prostorové praktiky (nahlížený, materiální prostor, *espace percu*) a prostory reprezentací (žitý, zakoušený prostor, *espace vocu*, autorka zvolila dle mého názoru méně vhodný překlad prostorové reprezentace, více viz Lefebvre 1974), jsou osvětleny pouze zběžně – bez zdůraznění jejich propojenosti i pomocných pojmů, které jsou pro uchopení Lefebvrova pojetí důležité. Podobně nakládá autorka i s konceptem práva na město. Správně odkazuje na aktualizaci konceptu z pera Davida Harveyho (Rebel Cities 2012), ve svém výkladu ale prakticky nepoužívá původní manifest/esej Henri Lefebvra z roku 1967 (vyšlo v originále 1968, který je volně ke stažení v anglickém překladu na VersoBooks již od roku 2017). Mohlo by se tak ukázat, že právo na město ve svém základu zachycuje potřebu, požadavek a možnost narušení dominantních reprezentací a prostorových praktik tím, že prostřednictvím prostorů reprezentací vytváří nové heterotopie – tedy místa, kde vzniká nový inovativní svět s alternativně konstituovanými pravidly (viz také Lefebvrův

koncept kontra-praktik, Lefebvre 1991, Osman 2014). Obecně řečeno, jen o málo důslednější čtení zdrojů by pomohlo odhalit hlubší významy zmíněných konceptů a potenciální trajektorie jejich využití v kontextu městského zahradničení.

Empirickou část vnímám jako neproblematičtější pasáž předkládané práce ze dvou hlavních důvodů. Tyto výtky lze uchopit i jako témata k diskusi během obhajoby:

Autorka zvolila poněkud odvážnou, ale zrádnou strukturu podléhající Lefebvrově triádě. Prezentace dat ale dokazuje, že je taková strategie těžko udržitelná. Z kontextualizace empirického materiálu vyplývá, že Lucie opomenula právě překryvnou povahu problematiky produkce prostoru. Jeden příklad za všechny: i když je původní projekt zakladatelek zahradnic správně nahlížen jako reprezentace prostoru (a zařazen do stejnojmenné podkapitoly), jeho vyjednávání a nalézání cesty skrze soutěž, vyhlášky a normativy již daleko více spadá do roviny prostorových praktik a prostorů reprezentací: jak a čím je materiální prostor regulován i soutěžen, co je v něm fyzicky možné realizovat, jaké neformální praxe a úkroky stranou museli informátoři*rky podnikat atp. Je zřejmé, že jde v kontextu bakalářských prací o náročný úkol. Autorka by si však neustálého balancování na hraně jednotlivých sfér triády měla povšimnout a podrobit tuto skutečnost diskusi.

Z antropologického hlediska má práce ještě závažnější nedostatky. Z prezentovaných dat, vyjma typologie osob pohybujících se kolem zahrady, nevystupují téměř žádné interpretace. Kapitola o prostorech reprezentací popisuje představy a praktiky informátorů*ek, velmi sporadicky ale klade důraz na to, jak je skrze symbolické rozměry přítomných zahradnických praxí a s nimi spojených ideologií prostor proměňován. Text zůstává v rovině obecných deklarací, že tak tito lidé projevují své právo na město, snahu o soběstačnost a (ne)úspěšnou snahu o utužení komunitního života. Autorčina tvrzení jsou proložena úryvky z terénních poznámek, ve kterých se autorka neustále „s někým seznamuje“ o dalším vývoji vztahů, či hlubším sociálním backgroundu informátorů*ek se ale dozvídáme pramálo. Přitom právě balancování zahrady mezi vzájemností a anonymitou by zasloužilo hlubší prozkoumání. Jinými slovy, pokud se autorka snažila ukázat, na jakých základech je zahrada konstruována ve výpovědích informátorů*ek i jejich praxích, bylo by záhodno detailně představit daleko víc skutečností, které se s provozem zahrady vážou: třeba i to, jak (odlišně) vidí uživatelé*ky její místo v kontextu městské přírody a společnosti?, jak se na místě vyjednávají přístupy k zahradničení (kompostování, permakultura)?, jakých podob zde nabývá téma vztahu k ostatním uživatelům*kám, k institucím, růstu, udržitelnosti... Právě z těchto a jim podobných dilemat vznikají kontury prostorů reprezentací.

I přes uvedené problémy je třeba vyzdvihnout, že Lucie Barešová v prostoru zahrady strávila velké množství času a byla schopna realizovat samostatně terénní výzkum a přetavit jej do koherentního textu. Její práce však postrádá teoretickou hloubku a bazální prvky etnografičnosti, jinými slovy zůstává v podobě nepřilíš ukotveného vyprávění o „pobývání“ v tématu konkrétní komunitní zahrady. Je to škoda, neboť vytvořená data jsou jistě analyticky obsažná.

Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem navrhuji pro práci Lucie Barešové hodnocení dobře.

V Praze 30. 1. 2022

Michal Lehečka

.....